

EUROPOS KOMISIJA

Bruselis, 2012 07 17
SWD(2012) 221 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

**POVEIKIO VERTINIMO SANTRAUKA_priedamas prie
dokumento_REKOMENDACIJOS DĖL PRIEIGOS PRIE MOKSLINĖS
INFORMACIJOS IR TOS INFORMACIJOS IŠSAUGOJIMO**

{C(2012) 4890 final}
{SWD(2012) 222 final}

TURINYS

1.	Taikymo sritis ir aplinkybės.....	2
1.1.	Taikymo sritis.....	2
1.2.	Aplinkybės	2
2.	Problemos apibūdinimas	3
3.	ES priemonių pagrindas, papildoma ES dalyvavimo nauda ir subsidiarumas.....	4
4.	Politikos tikslai.....	4
5.	Politikos galimybės	5
6.	Politikos galimybių ir poveikio palyginimas	6
7.	Stebėseną ir vertinimas	7

1. TAIKYMO SRITIS IR APLINKYBĖS

1.1. Taikymo sritis

Šiame poveikio vertinimo dokumente nagrinėjama, ar, atsižvelgiant į pastarojo laikotarpio akademinių leidinių sistemos pokyčius, reikia dėti daugiau pastangų ES lygmeniu, kad moksliniai tyrimai būtų našesni, o inovacijas aktyviau diegianti Sąjunga būtų pasaulio mokslo lyderė. Šiame dokumente nagrinėjamos politikos galimybės skatinti ES veiklą, kuria būtų užtikrinama, kad mokslinė informacija taptų prieinamesnė ir geriau išsaugoma skaitmeniniame amžiuje, ir visų pirma aptariamas šios srities Komisijos rekomendacijos valstybėms narėms poveikis.

1.2. Aplinkybės

Komunikate „Europa 2020“¹ pabrėžiama, kad žinios ir inovacijos suteikia konkurencinį pranašumą. Struktūriškai mažo Europos ekonomikos augimo problemą galima spręsti sudarant tinkamiausias sąlygas inovacijoms. Kad ekonomika taptų vis konkurencingesnė ir labiau grindžiama žiniomis, Europa privalo ne tik tobulinti žinių kūrimą, bet ir geriau skleisti viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatus ir jais dalytis.

Besivystant skaitmeninėms technologijoms mokslo bendruomenė atranda vis daugiau galimybių skleisti mokslinių tyrimų rezultatus elektroninėmis priemonėmis. Viena iš tokių galimybių – laisva prieiga. Vadovaujantis laisvos prieigos principu galima sudaryti sąlygas nemokamai internetu susipažinti su žiniomis (moksliniais leidiniais, duomenimis, monografijomis ir pan.) ir jomis pakartotinai naudotis.

Komisijos prieigos prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimo skaitmeniniame amžiuje politika grindžiama politiniais pokyčiais po 2007 m. vasario mėn., kai Komisija patvirtino Komunikatą dėl mokslinės informacijos skaitmeniniame amžiuje². 2007 m. lapkričio mėn. Taryba patvirtino išvadas³, kuriose valstybėms narėms nurodyta imtis tam tikrų veiksmų. Šiose išvadose Komisija paraginta pamėginti leisti laisvai naudotis moksliniais leidiniais, pagrįstais iš ES mokslinių tyrimų pagrindų programų finansuojamais projektais, ir 2008 m. rugpjūčio mėn. pagal septintąją bendrąją programą pradėtas bandomasis laisvos prieigos projektas.

2009 m. kovo mėn. patvirtintas Komunikatas dėl e. mokslui skirtos IRT infrastruktūros⁴. Po to, 2009 m. gruodžio mėn. buvo patvirtintos Tarybos išvados⁵, kuriose valstybės narės ir Komisija raginamos dar plačiau taikyti laisvos prieigos principą ir užtikrinti suderintą požiūrį į prieigą prie duomenų ir jų priežiūrą.

2010 m. Komisija patvirtino strategijos „Europa 2020“ pavyzdines iniciatyvas „Inovacijų Sąjunga“⁶ ir „Europos skaitmeninė darbotvarkė“⁷. Abiejuose komunikatuose teigiama, kad laisva prieiga – viena iš priemonių siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų. Juose nurodoma,

¹ http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso__007_-_europe_2020_-_en_version.pdf.

² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0056:FIN:LT:PDF>.

³ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressData/en/intm/97236.pdf.

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0108:FIN:LT:PDF>.

⁵ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/intm/111732.pdf.

⁶ http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication_en.pdf.

⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0245:FIN:LT:PDF>.

kad laisvos prieigos principas bus taikomas plačiau, įtraukiant viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatus, visų pirma nustatant bendrąją taisyklę, kad šis principas būtų taikomas projektams, finansuojamiems iš ES mokslinių tyrimų bendrųjų programų. 2011 m. lapkričio 30 d. Komisija patvirtino programos „Horizontas 2020“ pasiūlymą⁸. Nuo 2014 m. ši programa taps viena bendra Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo sistema. Siūloma, kad laisva prieiga būtų pagrindinis mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos principas.

Kitas strateginis politinis klausimas – Europos mokslinių tyrimų erdvės (EMTE) plėtra ir įgyvendinimas. EMTE aprėpia visą Europos tarpvalstybinę mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą, programas ir politiką. Siekiama sudaryti sąlygas įsiliesti į atvirą visos Europos žinių ir technologijų erdvę, kurioje galima visapusiškai naudotis tarpvalstybine sąveika ir papildomumo aspektais. Todėl su prieiga prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimu susiję klausimai ypač svarbūs.

Atsižvelgdama į šias politines aplinkybes Komisija patvirtins naują Komunikatą „Prieinamesnė mokslinė informacija. Naudingesnės viešosios investicijos į mokslinius tyrimus“. Šiame komunikate bus atsižvelgta į pokyčius po 2007 m. ir nurodomos sritys, kuriose valstybės narės ir Komisija turėtų imtis papildomų veiksmų. Prie komunikato bus pridėta rekomendacija valstybėms narėms dėl konkrečių veiksmų, susijusių su prieiga prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimu.

2. PROBLEMOS APIBŪDINIMAS

Akademinių leidinių sklaidos sistema susiduria su įvairiomis problemomis, trukdančiomis pasiekti pageidaujamą politikos rezultatą, t. y. EMTE mokslo darbuotojams sudaryti sąlygas naudotis įvairią praktiką ir infrastruktūrą vienijančia sistema, kuria būtų galima paprastai ir laisvai susipažinti su mokslinių tyrimų rezultatais ir juos naudoti ar pakartotinai naudoti. Šios problemos išsvardijamos toliau.

(a) Nepakankama prieiga prie mokslinių tyrimų leidinių

Žurnalų prenumeratos kainos pakilo virš infliacijos lygio ir toliau kyla, todėl su sunkumais susiduria tiek bibliotekos, tiek visi kiti subjektai, norintys susipažinti su viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatais.

Mokslo darbuotojai, pramonės atstovai (visų pirma mažosios ir vidutinės įmonės) ir visuomenė negali pakankamai laisvai susipažinti su mokslo žurnalų turiniu ir naudotis ar pakartotinai naudotis moksline informacija.

Jau kelerius metus mokslo bendruomenė ragina nustatyti laisvos prieigos prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų, visų pirma, tarpusavyje įvertintų leidinių, principą. Laisva prieiga prie mokslinių leidinių užtikrinama dvejopai:

- straipsnio skelbimo sąnaudos padengiamos ne iš prenumeratos, o iš anksto pačių autorių (praktiškai – juos finansuojančių įstaigų ar universitetų), ir straipsnis iš karto tampa nemokamai prieinamas visiems (visiškai laisvos prieigos principas);

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0808:FIN:LT:PDF>.

- tarpusavyje įvertinto leidinio tekstas archyvuojamas talpykloje, kad visi galėtų su juo nemokamai susipažinti, paprastai po tam tikro ribojamojo laikotarpio, per kurį mokslinės informacijos leidėjas padengia savo sąnaudas ir gauna investicijų grąžą (iš dalies laisvos prieigos principas).

(b) Nepakankama prieiga prie mokslinių tyrimų duomenų

Šiuo metu viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų duomenys nėra sistemingai teikiami, kad jais galėtų naudotis kitos suinteresuotosios šalys.

Vienas iš šios problemos aspektų – įvairiais mokslinių tyrimų etapais gaunama daug įvairių rūšių ir kategorijų duomenų. Už dalijimąsi duomenimis nėra pakankamai atlyginama karjeros srityje ir (arba) ši veikla nesulaukia tinkamo pripažinimo. Be to, dar nėra nustatyta patikimos infrastruktūros, kuria naudodamiesi mokslo darbuotojai galėtų ieškoti duomenų, su jais susipažinti ir juos naudoti ar pakartotinai naudoti.

(c) Būtinybė dėl didėjančios mokslinių duomenų gausos užtikrinti ilgalaikį mokslinės informacijos išsaugojimą

Atsiradus daugybei originalios skaitmeninės medžiagos ir atsižvelgiant į tai, kad gaunama labai daug naujų duomenų, vis sunkiau išsaugoti mokslinę informaciją ateičiai. Vos kelios mokslinius tyrimus finansuojančios organizacijos ir akademinės įstaigos vykdo šią veiklą. Trūksta finansavimo ir organizavimo modelių. Leidėjai jau deda pastangas skaitmeninti informaciją, tačiau mokslinės informacijos ilgalaikis išsaugojimas turėtų būti viešojo sektoriaus užduotis. Išsaugojimas negali priklausyti nuo komercinės įmonės gyvavimo ciklo⁹. Suinteresuotosios šalys šiuo atveju yra tiek mokslo darbuotojai, tiek įmonės (taip pat MVI), mokslinių leidinių leidėjai (siekiantys pelno ir ne), valdžios institucijos (nacionalinės ar regionų), akademinės įstaigos (taip pat jų bibliotekos) ir piliečiai.

3. ES PRIEMONIŲ PAGRINDAS, PAPILDOMA ES DALYVAVIMO NAUDA IR SUBSIDIARUMAS

Su moksline informacija susiję politikos veiksmai yra savaime tarpvalstybiniai ir tarptautiniai, nes mokslas – pasaulinio masto veikla. Visose valstybėse narėse įgyvendinamos iniciatyvos, kuriomis užtikrinamos palankesnės sąlygos prieigai prie mokslinės informacijos, stengiamasi ją daryti plačiau prieinamą bei išsaugoti, tačiau šių iniciatyvų intensyvumas ir kryptys gali būti skirtingos ir net toje pačioje šalyje ši veikla gali būti nevienalytė¹⁰. Dėl įvairių iniciatyvų gausos Europos mokslo darbuotojams, investuotojams ir piliečiams tenka susidurti su politika, kurios nuostatos kartoja. Nuo 2007 m. Komisija ėmėsi aktyviai raginti valstybes nares nuolat keisti informacija ir bendradarbiauti.

E. infrastruktūros plėtros pažanga netolygi.

⁹ Žr. projekto „PARSE.Insight“ rezultatus.

¹⁰ Žr. Europos Komisijos dokumentą (2011 m.) „Nacionalinė laisvos prieigos ir išsaugojimo politika Europoje. Europos mokslinių tyrimų erdvės komitetui pateikto klausimyno analizė“ (http://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/open-access-report-2011_en.pdf).

Mokslinių tyrimų rezultatams taikoma politika turi būti derinama su kitomis politikos sritimis, susijusiomis su EMTE diegimu ir platesnio masto ES ekonomikos plėtros tikslais. Veiksmingai organizuoti šių sričių derinimą galima tik ES lygmeniu.

Didelė viešojo finansavimo dalis MTTP (35 proc. investicijų) viešajam sektoriui suteikia svarų vaidmenį sprendžiant, kaip turėtų būti skleidžiami MTTP rezultatai ekonomikos augimui skatinti ir apskritai – visuomenės naudai.

4. POLITIKOS TIKSLAI

Pagal pasirinktą politikos galimybę turėtų būti siekiama toliau išvardytų bendrųjų, konkrečiųjų ir veiklos tikslų.

Bendrasis tikslas

- Geriau remti inovacijas ir prisidėti prie ekonomikos augimo, gerinant prieigos prie mokslinės informacijos, jos naudojimo bei pakartotinio naudojimo sąlygas ir sudarant sąlygas plėtoti EMTE.

Konkretieji tikslai

- Užtikrinti, kad, kiek įmanoma, moksliniai leidiniai kuo greičiau taptų laisvai ir nemokamai prieinami internetu;
- užtikrinti, kad mokslinių tyrimų duomenys taptų laisvai ir nemokamai prieinami internetu;
- išsaugoti mokslinę informaciją ateities kartoms;
- užtikrinti prieigą prie mokslinės informacijos valstybėse narėse.

Veiklos tikslai.

- Skatinti valstybes nares įgyvendinti laisvos prieigos prie mokslinių leidinių politiką, pagal kurią daugiau leidinių, pagrįstų viešosiomis lėšomis finansuojamais moksliniais tyrimais, būtų laisvai prieinami, taip pat būtų nustatoma daugiau laisvos prieigos prievolių ir sudaromos palankesnės visiškai laisvos prieigos finansavimo sąlygos;
- skatinti valstybes nares įgyvendinti laisvos prieigos prie duomenų politiką, pagal kurią būtų reikalaujama deponuoti viešosiomis lėšomis finansuojamais moksliniais tyrimais pagrįstus mokslinių tyrimų duomenis e. infrastruktūroje ir būtų remiamas skaitmeninių e. infrastruktūrų rengimas ir techninė priežiūra;
- remti skaitmeninių e. infrastruktūrų, skirtų mokslinei informacijai išsaugoti, rengimą bei techninę priežiūrą ir skatinti veiksmingas originalios skaitmeninės mokslinės informacijos deponavimo sistemas;
- užtikrinti visišką ES vidaus ir išorės e. infrastruktūrų sąveikumą, skatinti centralizuotą prieigą prie mokslinės medžiagos, raginti koordinuoti politiką, keistis gerąja patirtimi ir palaikyti ryšius su suinteresuotosiomis šalimis Europos lygmeniu.

5. POLITIKOS GALIMYBĖS

Parengtos ir išsamiai ataskaitoje įvertintos toliau išvardytos politikos galimybės.

(1) Atsisakoma taikomų ES priemonių

Pasirinkus šią galimybę būtų atsisakyta visų neprivalomųjų priemonių, taip pat visų įgyvendinimo priemonių, nurodytų Tarybos išvadose „Mokslinė informacija skaitmeniniame amžiuje“. ES nespęstų problemų ir neberemtų veiksmų, skirtų platesnei prieigai prie mokslinės informacijos užtikrinti finansuojant (atskirai ar bendrai) infrastruktūras, projektus ir politikos formavimą.

(2) Politika nekeičiama (pagrindinis scenarijus)

Pasirinkus šią galimybę būtų toliau vadovaujamasi esamu požiūriu. Prieiga prie mokslinės informacijos ir tos informacijos išsaugojimas toliau būtų grindžiami galiojančia teisine sistema, jei tokia yra, ir politika toliau priklausytų nuo nacionalinių iniciatyvų, nesutampančių su ta politika.

(3) Įgyvendinama neprivalomaisiais teisės aktais grindžiama politikos sistema

Pasirinkus šią galimybę būtų nustatyta politikos sistema, pagal kurią būtų siūloma įgyvendinti politiką pateikus valstybėms narėms rekomendaciją, prie kurios būtų pridėtas Komisijos komunikatas. Ši politikos sistema padėtų valstybėms narėms parengti ir įgyvendinti prieigos prie mokslinės informacijos (mokslinių straipsnių ir mokslinių tyrimų duomenų) ir tos informacijos išsaugojimo politiką. Joje būtų nustatyti konkretūs tikslai, o atitinkami valstybių narių subjektai galėtų pasirinkti tiek tai valstybei narei, tiek kiekvienai mokslo sričiai tinkamiausią politiką. Patikėjus patiems autoriams teikti archyvuoti informaciją (iš dalies laisva prieiga), ribojamasis laikotarpis neturėtų viršyti dvylikos mėnesių socialinių ir humanitarinių mokslų darbams, o visų kitų sričių darbams – šešių mėnesių. Socialinių ir humanitarinių mokslų darbams taikomas ilgesnis laikotarpis, nes palyginti su kitomis mokslo, techninėmis ir medicinos sritimis, šių sričių leidinių „pusamžis“ ilgesnis. Pagal šią politikos galimybę būtų raginama prievolėmis užtikrinti laisvą prieigą tiek prie leidinių, tiek prie mokslinių tyrimų duomenų, kurti skaitmenines e. infrastruktūras (talpyklas), jei jų dar nėra, taip pat išsaugojimo reikmėms tinkamas e. infrastruktūras. Būtų siūloma remtis esamais geriausios patirties pavyzdžiais.

(4) Įgyvendinama suderintais teisės aktais grindžiama politikos sistema

SESV 182 straipsnio 5 dalimi nustatytas teisinis pagrindas patvirtinti priemones, reikalingas EMTE įgyvendinti, be kita ko, teisės aktus derinant direktyva. Pasirinkus šią galimybę politikos sistema nustatytų tikslų būtų siekiama direktyva.

6. POLITIKOS GALIMYBIŲ IR POVEIKIO PALYGINIMAS

1 galimybė

Atsisakius taikomų ES priemonių, valstybių narių atotrūkis padidėtų. Kai kurios padarytų pažangą laisvos prieigos srityje ir naudotųsi atviresnės mokslinių tyrimų aplinkos privalumais. Kitos veiktų ne taip tikslingai ir negalėtų pasinaudoti ES infrastruktūros finansavimu. Šis

atotrūkis neigiamai veiktų mokslo darbuotojus ir valstybių biudžetus, o visų pirma nukentėtų universitetų bibliotekos, kurioms tenka spręsti problemas, susijusias su didėjančiomis mokslinių tyrimų rezultatų įsigijimo kainomis. Ilgalaikio mokslinės informacijos išsaugojimo srityje pažangos nebūtų.

2 galimybė

Nepakeitus politikos, nesumažėtų esamas valstybių narių atotrūkis. Galbūt šiek tiek sumažėtų skirtumai, susiję su 2007 m. Tarybos išvadose nurodytais klausimais, tačiau tai vyktų lėčiau ir nebūtų atsižvelgta į naujausius pokyčius mokslinės informacijos srityje. Būtų galima finansuoti infrastruktūras ir projektus, tačiau tik eksperimentinius. Padėtis nepagerėtų. Poveikis suinteresuotosioms šalims būtų panašus į poveikį visai atsisakius ES priemonių.

3 galimybė

Manoma, kad įgyvendinant neprivalomaisiais teisės aktais grindžiamą politikos sistemą mokslinė informacija taps labiau prieinama, nepriklausomai nuo to, kaip valstybės narės nuspręs tą sistemą įgyvendinti. Užtikrinus, kad moksliniai leidiniai būtų laisvai prieinami, būtų galima tikėtis didesnės MTTP investicijų grąžos, o valdžios sektorius ir mokslinius tyrimus finansuojančios įstaigos galėtų sutaupyti, neatsisakydamos tvarios mokslinių leidinių sklaidos sistemos tiek vidutinės trukmės, tiek ilguoju laikotarpiu. Sutaupymo mastas priklausys nuo pasirinktų priemonių laisvai prieigai užtikrinti. Konkretus laisvos prieigos prie leidinių poveikis ir susijęs pavojus taip pat priklausys nuo pasirinktų priemonių.

Laisvesnės prieigos prie mokslinių tyrimų duomenų ir leidinių bei duomenų išsaugojimo poveikį daugiausia pajus valdžios sektorius ir (arba) mokslinius tyrimus finansuojančios organizacijos, turėsiančios finansuoti papildomas pastangas. Greičiausiai įtakos turės ir veiksmų mastas, nes iš dalies laisvai prieigai užtikrinti būtinas e. infrastruktūras taip pat galima naudoti geresnei prieigai prie duomenų užtikrinti ir juos išsaugoti.

Kadangi rekomendacija yra neprivalomojo pobūdžio priemonė, greičiausiai tam tikrų tikslų būtų pasiekta tik iš dalies.

4 galimybė

Politikos priemonės pagal neprivalomojo pobūdžio teisės aktą būtų tokios pat, kaip ir pasirinkus derinti teisės aktus, todėl tikėtina, kad poveikis iš esmės būtų toks pats. Ši galimybė skiriasi tuo, kad praktiškai įgyvendinti politiką užtruktų kur kas ilgiau, nes prireiktų teisėkūros procedūrų ir įgyvendinimo etapo valstybių narių lygmeniu. Todėl šios politikos galimybės poveikis greičiausiai pasijustų vėliau.

Palyginus įvairias politikos galimybes matyti, kad pasirinkus **3 galimybę** būtų galima užtikrinti, kad mokslinė informacija taptų plačiau ir greičiau prieinama, kartu atsižvelgiant į mokslo ir akademinės leidybos sektoriaus raidą pastaraisiais šimtmečiais. Be to, valstybės narės galėtų lanksčiau derinti nacionalinius ypatumus prie Europos sistemos, o visos suinteresuotosios šalys galėtų laisviau remti tobulinimo veiksmus. Norint, kad valstybės narės geriau laikytųsi rekomendacijos, kuri joms iš esmės nėra privaloma, reikėtų numatyti, kad Komisija atidžiai stebės jos įgyvendinimą.

7. STEBĖSENA IR VERTINIMAS

Pažangos siekiant nustatytų tikslų pagrindiniai rodikliai bus vertinami pagal EMTE sistemą, o valstybės narės reguliariai teiks šios rekomendacijos įgyvendinimo veiksmų ataskaitas.